

Erik Andersson

Att återge ord och innehåll

Om gränsen mellan direkt och indirekt anföring

Erik Andersson är biträdande professor vid Åbo Akademi. Tillsammans med professor Ulf Teleman och professor Staffan Hellberg arbetar han, på uppdrag av Svenska Akademien, med en svensk standardgrammatik på 1500 sidor som skall bli den första stora grammatiken över det moderna svenska språket i tal och skrift. Erik Andersson är medlem av Svenska språknämnden i Finland sedan 1979.

En hel del av vår språkanvändning går ut på att återberätta vad andra har sagt eller skrivit. Ofta smälter vi om informationen enligt våra egna värderingskriterier, men ofta vill vi mer eller mindre klart betona att det är fråga om en anföring. Detta gäller

speciellt för journalistik och vissa myndighetsskrivelser, men också skönlitteratur återger ofta fiktiva eller verkliga replikskiften.

Att återge vad andra har sagt är inte så enkelt. Om man vill återge andras yttranden

ordagrant, får man ofta problem med exaktheten i återgivningen — alltid smyger det sig in något kopieringsfel, i varje fall i talad kommunikation kan detta ha att göra med hur minnet fungerar. Vårt korttidsminne kan lagra språkliga uttryck, men vårt långtidsminne lagrar bara uttryckens betydelse. Efter 30 sekunder minns vi utan svårighet vilket faktum som har påståtts, men vet kanske inte längre om det har yttrats med en aktiv eller en passiv sats.

Inte heller vid återgivning av innehållet klarar man sig utan problem. Då är det legitimt att byta ut den citerade talarens ord, och det blir mycket svårt för lyssnaren att bedöma vad som härstammar från den ursprungliga talaren och vad som har bytts ut mot ett likvärdigt uttryck eller rent av förvanskats. Denna artikel vill ge en liten översikt över hur två talares uttryck kan blandas i en och samma sats, hur direkt och indirekt anföring smälter in i varandra. Jag skall koncentrera mig på principerna för anföring i skrivet språk.

Direkt anföring

När man ordagrant citerar vad någon annan säger, kallas det citerade **direkt anföring**:

Kalle sa: Mina bröder är båda här i dag.

En sådan direkt anföring kan till funktionen betraktas som en bisats, eftersom den fungerar som objekt till anförings verbet. Strukturellt sett är den emellertid en huvudsats.

Den direkta anföringen sätts ofta inom anföringstecken (citationstecken). Det avslutande anföringstecknet sätts då efter den anförda satsens eget skiljetecken. Men om den överordnade satsen kräver frågetecken eller utropstecken, sätts detta ut efter anföringstecknet och den anförda satsens eget skiljetecken utelämnas:

Läraren frågade: "Hur många invånare har Finland?"

Vem sade: "Veni, vidi, vici"?

Den direkta anföringen kan också helt eller delvis placeras i fundamentet, dvs. stå

först i den överordnade satsen. Då utelämnas kolon och den avslutande punkten, men i stället sätts kommatecken ut **efter** anföringstecknet:

"Mina bröder är båda här i dag", sa Kalle.

Mina bröder, sa Kalle, är båda här i dag.

Frågetecken och utropstecken sätts däremot alltid ut efter den anförda satsen, också när den står i fundamentet.

Jag är redan här! ropade igelkotten.

"Vem har sovit i min säng?" brummade den största björnen.

I tidningstext används sällan anföringstecken. I stället används ofta ett anföringsstreck för att förtydliga var anföringen börjar — den kan nämligen bestå av flera meningar:

— Här är vackert och alla har varit vänliga. Jag skulle hemskt gärna stanna på ön, ifall jag hittar en ordentlig bostad och har jobb, säger Juha.

Anföringsstreck kan t.o.m. vara den enda markören av att det är fråga om ett referat. Den överordnade satsen av typ *säger Juha* utelämnas ofta om det av sammanhanget ändå framgår vem man refererar.

Den direkta anföringen är mycket vanlig i tidningstext, så vanlig att man inser att den delvis är en fiktion. Det är omöjligt att göra så utförliga ordagranna citat — i själva verket koncentrerar och korrigerar journalisten den intervjuades fria talspråk så att det blir njutbar skrift. Men resultatet är en fungerande fiktion: den intervjuade tycks tala direkt till läsaren, vilket ger ett levande intryck. Att anförings verbet vanligen står i presens bidrar till intrycket av närhet. Det ger en fiktion av att yttrandet återberättas omedelbart och av att läsaren är med i talsituationen.

Indirekt anföring

I stället för att citera ordagrant kan man också återberätta innehållet i det anförda med hjälp av en bisats. Detta kallas **indirekt anföring**.

Kalle sa att hans bröder båda var där den dagen.

Lisa undrade om Pelle redan hade kommit.

Skiljetecknet efter en indirekt anföring väljs enligt den överordnade satsens satstyp, men kan ibland rätta sig efter bisatstypen. Det gäller i synnerhet när talaren gör bisatsens språkhandling till sin:

Lisa undrade om Pelle redan hade kommit? (= Kan du säga det?)

En indirekt anföring är vanligen funktionellt och strukturellt en bisats. Den fungerar liksom den direkta anföringen som objekt, men dessutom inleds den av en subjunktion, *att*, *om*, eller av ett framflyttat frågeled, och har bisatsordföljd: subjekt — mittleds-adverbial — finit verb. Jfr:

Kalle frågade: Vilka gäster *har du redan* träffat?

Kalle frågade vilka gäster *jag redan hade* träffat.

Om det framflyttade frågeledet är subjekt måste ett *som* sättas in på subjektets plats före det finita verbet:

Kalle undrade: Vem har redan kommit?

Kalle undrade vem *som* redan hade kommit.

Om man vill ersätta en direkt anföring med en indirekt måste man därför ibland göra ganska omfattande ordföljdsändringar. En påstående huvudsats kan ju börja med i stort sett vilket led som helst, fundamentet, och detta följs av det finita verbet. I en bisats måste man flytta in fundamentet på en naturlig plats senare i satsen, och det finita verbet måste likaså flyttas in och placeras efter subjektet och mittfälsadverbial.

Olle sa: *I Finland är våren alltid sen.*

Olle sa att våren alltid *är* sen i *Finland*.

En indirekt anföring konstruerad som en *att*-sats placeras ogärna i fundamentet. Vi skall senare se att ett annat konstruktionsal-

ternativ är naturligare för den placeringen. Men t.ex. om man återger ett upprepat yttrande kan den här konstruktionen vara rätt naturlig:

?Att våren alltid är sen i Finland påstod han i sten.

Att våren alltid är sen i Finland har han ofta påstått.

(? före en mening anger att den är diskutabel, medan * anger att meningen är felaktig.)

När man återberättar innehållet i det anförda är man dessutom ofta tvungen att byta ut vissa uttryck som syftar på företeelser i talsituationen (**deiktiska** uttryck). Sådana uttryck är:

1) **Tempus**. Tempus relaterar handlingens tid till talsituationens tid. Eftersom talsituationens tid blir en annan, när en direkt anföring görs till en indirekt anföring, kan en tempusförändring bli naturlig: presens *är* kan bli preterium *var*, preterium *var* kan bli pluskvamperfektum *hade varit* etc. Men observera att en tempusförskjutning ingalunda alltid är obligatorisk. Om den anförda satsen när den först yttrades återgav en förfluten handling, kan handlingen ses som förfluten också när den senare anföras:

Föreläsaren sa: Språkbruk började utkomma år 1981.

Föreläsaren sa att Språkbruk började utkomma år 1981.

Om man här inför den ursprungliga yttrandetiden som en mellanliggande tidpunkt i tempusstrukturen, dvs. använder pluskvamperfektum, gör man det kanske för att antyda att handlingen på något sätt var relevant vid den tiden eller möjligen för att antyda att man inte godtar det citerade påståendet som sitt:

Pelle påstod i fjol att Språkbruk hade börjat utkomma år 1982 (och att tidskriften således i fjol fyllde fem år, men det stämmer inte).

Om handlingen utspelas både vid den ursprungliga yttrandetiden och vid anföringstiden, t.ex. är ett tidlöst faktum, eller om handlingen är framtida vid båda tid-

punkterna, kan presens användas i både direkt och indirekt anföring:

Lisa frågade: Har syreatomen åtta protoner?

Lisa frågade om syreatomen har åtta protoner? Vet du det?

Men också:

Lisa frågade om syreatomen hade åtta atomer.

Otto sa: Skolan börjar den 15 augusti.

Otto sa att skolan börjar den 15 augusti — oj, det är ju i morgon!

Men också:

Otto sa att skolan skulle börja den femtonde augusti.

Huvudregeln blir att man undviker tempusförskjutning om man intresserar sig för den anförda satsens faktum som sådant, men använder tempusförskjutning om man intresserar sig för den omtalade talsituationen och dess tid.

2) Personliga och possessiva pronomen: *jag, du, vi, ni, min, din, vår, er*. Vid direkt anföring syftar första och andra personens pronomen på samtalsparterna i den omtalade talsituationen, vid indirekt anföring på samtalsparterna i den nya talsituationen. Om samtalsparterna inte är desamma, måste således dessa pronomen bytas ut.

Krister sa: "*Jag ska hjälpa dig*".

Krister sa att *han* skulle hjälpa *mig*.

3) Deiktiska tidsadverbial. Vissa tidsadverbial relaterar alltid en tidpunkt till talsituationens tid, *i dag, i morgon, i fjol, i år, för två timmar sedan, om två timmar*. Om talsituationens tid blir en annan måste tidsadverbial användas som kan relatera också två andra tidpunkter: *föregående dag, den dagen, följande dag, året innan, samma år, två timmar tidigare, efter två timmar*, eller också kan tidpunkten relateras till den nya talsituationens tid med ett annat deiktiskt adverbial:

På julafton sa Eva: Jag reser *om en vecka*.

På julafton sa Eva att hon skulle resa *en vecka senare*.

I går sa Eva: Jag kommer *i morgon*.

I går sa Eva att hon skulle komma *i dag*.

4) Demonstrativa pronomen och adverb: *den här, den där, nu, då, här, där*. Med ett demonstrativt pronomen kan en företeelse utpekas som närliggande eller prominent i talsituationen (*den här*) eller som mindre närliggande (*den där*). Sådana pronomen kan bytas ut i en indirekt anföring, eftersom samma företeelse kanske inte är utpekad på samma sätt i den nya talsituationen. Det samma gäller adverb som *nu* och *här*, som ofta syftar på hela yttrandets tid och plats, som ju är den mest prominenta tiden och platsen i talsituationen.

Kl. 12 sa Totte: Jag tänker äta *nu*, inte i morgon.

Kl. 12 sa Totte att han tänkte äta *då* och inte nästa dag.

Men observera att t.ex. *nu* inte behöver syfta på talögonblicket utan också kan syfta på en tid som är mer närliggande än en annan tid.

Oskar sa: I fjol hade jag ischias, men *nu* är jag frisk.

Oskar sa att han hade haft ischias i fjol, men att han *nu* var frisk.

I sådana fall behöver demonstrativa pronomen och adverb inte bytas ut vid indirekt anföring.

5) Deiktiska rörelseverb. Ett verb som *komma* anger rörelse mot talaren, mot den tilltalade eller ibland mot en omtalad person, medan *gå* kan ange rörelse bort från samma personer. Vid indirekt anföring kan det ibland vara naturligt att byta verb:

Bosse sa: Jag *går* till Stina i morgon.

Bosse sa att han skulle *komma* till dig i dag.

6) Subjektiva beskrivningar. Vid indirekt anföring kan talaren välja att identifiera de omtalade individerna på ett annat sätt än den citerade talaren har gjort. Detta om något visar att det är satsens innehåll och inte dess form, ja, inte ens uttryckens bokstavliga betydelse utan deras referens, som

återges i en indirekt anföring. Den återberättande talaren kan foga in alldeles egna subjektiva beskrivningar i anföringen. Jfr:

Debattören sade: Napoleon undkom inte sina förföljare.

Debattören sade att historiens störste fältherre inte hade undkommit sina blodhundar.

Täckt anföring

Den direkta anföringen behöver inte bestå av bara en, utan kan bestå av flera juxtaponerade (samordnade) meningar. Man citerar då en hel text:

Kim fortsatte: "Jag tror att Sussi kommer i morgon. Då skall vi baka en kaka för att fira hennes födelsedag. Det skall bli riktigt roligt."

Den indirekta anföringen kan av grammatiska skäl omfatta bara en mening eftersom en sats måste vara sammansatt med syntaktiska medel (underordning och samordning), och endast i undantagsfall kan vara sammansatt med textuella medel (juxtaposition):

Kim sade att han trodde att Sussi skulle komma nästa dag, att de då skulle baka en kaka och att det skulle bli riktigt roligt.

Sådana samordningar blir ofta ganska klumpiga. Därför förekommer det ofta att man ganska snabbt sätter punkt för den indirekta anföringen, men att man sedan fortsätter med fristående huvudsatser, där de deiktiska uttrycken är utbytta precis som i indirekt anföring:

Kim sade att han trodde att Sussi skulle komma nästa dag. Då skulle de baka en kaka, och det skulle bli riktigt roligt.

En mening av den sista typen brukar kallas **täckt anföring**. Den kan således vara en fortsättning på en indirekt anföring, men den kan också introduceras direkt i texten:

Klas satte sig. Han ville gärna ha ett glas vatten.

Egentligen är det osäkert om den täckta anföringen överhuvudtaget är en anföring.

Man kunde också säga att det är fråga om ett vanligt påstående som talaren gör. Att man ändå gärna talar om anföring beror på två saker. Dels kan det vara så att talaren inte själv riktigt står för påståendet — det kan på olika sätt framgå av sammanhanget att det är ett tidigare nämnt subjekt som gör det — och dels kan det framgå av arten hos återberättade fakta att någon annan än talaren måste ha yttrat dem — meningen kan återge den personens inre psykiska förlopp:

Kim sade att han väntade Sussi på besök. Men han var rädd för att hon inte skulle stanna länge.

Å andra sidan förekommer det ofta, i synnerhet i skönlitteratur, en allvetande berättare som kan återberätta också de skildrade personernas inre psykiska förlopp utan att de själva måste antas berätta om dem. Också i sådana fall brukar man tala om täckt anföring, men en riktigare term vore kanske **pseudoanföring**.

Indirekt anföring med huvudsatsform

Det besvärliga är att gränsen mellan direkt, indirekt och täckt anföring ingalunda är så klar som ovanstående beskrivning av de tre typernas kännetecken tycks antyda. Tvärtom kan t.ex. kännetecken på direkt och på indirekt anföring samsas i samma sats. En indirekt anföring kan mer eller mindre likna en direkt anföring, både till ordföljden och till valet av deiktiska uttryck.

Ett tämligen enkelt problem är att subjunktionen *att* vanligen kan utelämnas omedelbart efter en rad vanliga verb, inklusive många anföringsverb:

Putte sa (att) vi inte skulle oroa oss.

Lotta påstod (att) hon inte kunde komma.

Men om *att*-satsen står skild från verbet kan subjunktionen inte utelämnas:

Putte sa åt alla han mötte *att* de inte skulle oroa sig.

Ordföljden gör det ändå klart att de *att*-lösa satserna är strukturella bisatser, och

de deiktiska uttrycken visar att det är fråga om indirekt anföring. Om mittfäldsadverbial och deiktiska uttryck saknas, är det visserligen bara prosodi eller interpunktion (ingen markör kontra kolon och stor bokstav) som skiljer *att*-lös bisats från huvudsats, dvs. indirekt anföring från direkt anföring, men det behöver vi här inte bry oss om. Däremot kan vi observera att utelämnandet av *att* ofta gör ett talspråkligt intryck. Att lämna bort grammatiska formord sparar lite tid men gör den grammatiska strukturen svårare att uppfatta, i synnerhet i skrift. I tal kan prosodin ge tillräckliga ledtrådar.

Men det har också blivit allt vanligare att använda huvudsatsordföljd i indirekta anföringar. Lars-Gunnar Andersson har i en avhandling (Form and function of subordinate clauses, 1975) visat att detta förekommer i bisatser överhuvudtaget, då bisatsen används för att göra ett påstående. Och vid indirekt anföring är det ju vanligen fråga om att återge ett påstående, som dessutom den nya talaren kan instämma i.

Huvudsatsordföljden används ofta för att ge emotiv färg åt anföringen:

Pelle utbrast att nu hade han fått nog!

Stina lät meddela att hennes arbetsrum skulle minsann ingen använda utan lov.

Huvudsatsordföljden förekommer således inte bara vid rena anföringsverb utan t.ex. också vid verb som uttrycker en inställning till utsagan i bisats. Då gäller att huvudsatsordföljden används speciellt om huvudsatsens subjekt anser att bisatsen är sann.

Pelle var säker på att några problem skulle det inte bli.

Jfr *Pelle var inte säker på att några problem skulle det inte bli.

Det innebär att huvudsatsordföljd inte är möjligt om det överordnade verbet är negerat. Om ett verb i sig har nekande betydelse, är det i stället det negerade verbet som lättare tillåter huvudsatsordföljd:

*Kalle betvivlade att nästa vecka skulle genombrottet ske.

Kalle betvivlade inte att nästa vecka skulle genombrottet ske.

Ibland är det inte huvudsatsens subjekt utan bara talaren som är övertygad om bisatsens sanning. Men då är huvudsatsordföljden ofta mindre naturlig, även om den inte är omöjlig.

Och Nisse vet att i morgon skall det bli fest.

?Och Nisse vet inte att i morgon skall det bli fest.

Det kan bero på att det inte är naturligt att i samma mening påstå t.ex. att det skall bli fest och samtidigt påpeka att någon annan inte är övertygad om det. Däremot är det betydligt naturligare att påstå något och samtidigt anför någon annans övertygelse som stöd för påståendet.

Huvudsatsordföljden i *att*-satser är inte någonting okänt för språkvården. Den har diskuterats av många språkvårdare och är numera helt godkänd i de flesta stilarter. Åkermalm påpekar i Modern svenska (1966) att den ofta har en funktion i språket. Den gör det möjligt att variera ordföljden i en bisats så att den bättre motsvarar satsens kognitiva struktur. T.ex. en villkorsbisats eller orsaksbisats är ju primär i förhållande till följderna och ställs därför ofta i fundamentet i en påstående huvudsats. Samma placering är ofta mycket behändig också i en bisats, i synnerhet om bisatsens slut innehåller många andra långa satsdelar, t.ex. en annan bisats.

Agenten förstod att *eftersom fienden hade upptäckt honom och nu signalerade till högkvarteret* måste han genast se till att *de hemliga dokumenten förstördes*.

Vanligen har man omskrivningsmöjligheterna, men de kan leda till vaghet:

Agenten förstod att han genast måste förstöra dokumenten eftersom fienden hade upptäckt honom och nu signalerade till högkvarteret.

Här vet man inte säkert vilket verb den avslutande bisatsen bestämmer, *förstod* eller *förstöra*. Men i detta fall spelar vagheten ingen större roll.

Också andra ramadverbial, som anger en bakgrund för satsens faktum, placeras gär-

na först i såväl huvudsatser som påstådda *att*-satser.

Sagesmannen påpekade att i *Libanon* hade situationen varit ännu oroligare än i Israel.

Huvudsatsordföljden tillgrips således för att man behöver inleda bisatsen med ett annat led än subjektet. Att använda huvudsatsordföljd i en *att*-sats med inledande subjekt är däremot sällan lika motiverat:

?Agenten förstod att han måste genast förstöra dokumenten eftersom fienden hade upptäckt honom.

En sådan sats får definitivt en talspråklig prägel.

Frågorande bisatser har inte alls samma möjlighet att få huvudsatsordföljd. Det förekommer bara i talspråk. Märkligt nog gäller också i sådana fall att en efterställd bisats med huvudsatsordföljd gärna inleds med *att*. Subjunktionen fungerar som ett slags bisatsmarkör, då ordföljden inte kan ha den funktionen. I stället utelämnas *som* efter *vem*.

Kalle frågade argt *att* vem hade lånat hans bok utan att lägga den tillbaka?

Sådana satser förekommer då och då i finlandssvenskan men är inte heller helt okända i rikssvenskan. De har i varje fall en starkt talspråklig prägel.

Men också frågesatser utan *att* kan få huvudsatsordföljd:

?Kalle undrade, vem hade rivit sönder hans byxor?

Sådana satser brukar ofta analyseras som påverkning från finskan. Men de har på senare tid blivit allt vanligare också på rikssvenskt håll. Detta tyder på att det kan finnas någon inomspråklig motivering till typens förekomst. Frågan är om typen i stället skall ses som en influens från täckt anföring. En sådan skall ju ha huvudsatsordföljd, samtidigt som de deiktiska uttrycken anpassas till den nya talsituationen. I exemplet har *han* blivit *hade* och *mina* har blivit *hans*. Det är främst detta som skiljer konstruktionen från en direkt anföring.

Observera att den indirekta anföringen med huvudsatsordföljd vanligen inte tillåter strykning av *att*. Någon bisatsmarkör måste bisatsen tydligen ha kvar.

*Kalle sa han skulle inte alls komma.

Men i ett fall konstrueras anföringen exakt som en huvudsats: när den placeras i fundamentet. Detta är i själva verket en företeelse som också förekommer i andra bisatser än rena anföringar. Det är fråga om fundamentsplacerade objekts- och predikativsatser som bestämmer olika mentala predikat. Det är således fråga om sådana verb som man kunde tänka sig vid täckt pseudoanföring.

Han skulle säkert komma fram dagen därefter, inbillade han sig.

Vi hade faktiskt klarat oss riktigt bra där, fantiserade vi.

Alla bilar måste redan repareras, förefaller det (som).

Observera att konstruktionen inte är möjlig om bisatsen är efterställd:

*Vi fantiserade vi hade faktiskt klarat oss riktigt bra där.

*Det förefaller (som) alla bilar måste redan repareras.

I många fall är det inte heller naturligt att använda direkt anföring, nämligen om det är fråga om mentala predikat som återger en tanke, inte ett yttrande.

?Han inbillade sig: Jag kommer säkert fram i morgon.

?Vi fantiserade: Vi har faktiskt klarat oss riktigt bra här.

Efterställd bisats måste således här stå som indirekt (pseudo)anföring med bisatsform:

Han inbillade sig att han säkert skulle komma fram dagen därefter.

Vi fantiserade att vi faktiskt hade klarat oss riktigt bra där.

Det förefaller som om alla bilar redan måste repareras.

Inte bara pseudoanföringsverb, utan också typiska anföringsverb kan ta huvudsats-

formade bisatser i indirekt anföring i fundamentet:

Han skulle kanske komma senare samma dag, sa Kalle.

Jfr "Jag kommer kanske senare i dag", sa Kalle.

Men denna typ är sällsynt i t.ex. tidningstext. Hellre används direkt anföring, med de ursprungliga deiktiska uttrycken.

Vi har sett att den indirekta anföringen kan närma sig den direkta och helt eller delvis anta huvudsatskonstruktion. Det är också möjligt att i indirekt anföring använda en del av den direkta anföringens deiktiska uttryck. I ledigt talspråk och i skönlitteratur är det således möjligt att använda t.ex. talarpronomen och tempusförskjutning för indirekt anföring trots att andra pronomen och adverb väljs som i direkt anföring:

Uffe utbrast att han tänkte då inte sitta *här i dag* längre och ugglä.

Det kan naturligtvis upplevas som lite styvt att omskriva *i dag* med *den dagen* i ett emotivt utrop av det här slaget:

Uffe utbrast att han tänkte då inte sitta *där* längre *den dagen* och ugglä.

Men säger man *här* och *i dag* leds lyssnaren nog att tro att talaren befinner sig på samma plats som Uffe och att han återberättar Uffes yttrande samma dag som det först yttrades. Att blanda de deiktiska uttrycken på detta sätt kan leda till stor förvirring.

Var går då gränsen mellan direkt och indirekt anföring? Ett förslag är att bruket av personliga pronomen skall fungera som gränskriterium. Trots inledaren *att* skulle då följande mening vara ett exempel på direkt anföring:

Men då sa Pelle att *jag* tänker då inte sitta *här* längre i dag.

Det finns berömda exempel på den förvirring som kan råda vid tolkningen av indirekt anföring. Roger Shug har beskrivit ett sådant fall i ett konferensföredrag (AILA 1981). En guvernör i USA var misstänkt för att ha tagit emot stora mutor vid etableringen av affärsföretag. Polisen gillrade en

fälla och videobandade sitt mutförsök. Guvernören var emellertid så klipsk att han på väsentliga punkter alltid yttrade sig i indirekt anföring. På det sättet kunde man aldrig vara säker på vem pronomen som *I* och *he* syftade på och vem som följaktligen sades vara skyldig till den brottsliga avsikten. Det enda som domstolen slutligen kunde fälla guvernören på var att videobandningen avslöjade att guvernören bokstavligen placerade mutpengarna i egen ficka.

Språkvårdarens rekommendation blir förstås att man skall göra klart för sig hur huvudtyperna av anföring fungerar. **Direkt anföring** återger formen och har därför huvudsatsform samt ursprungliga deiktiska uttryck. **Indirekt anföring** återger innehållet och har bisatsform (inledare och bisatsordföljd, eller åtminstone det ena) samt deiktiska uttryck som är valda med utgångspunkt i den nya talsituationen. Men vid placering i fundamentet får den vanligen huvudsatsform. Indirekt anföring i fundamentet kommer då att likna **täckt anföring**, dvs. fristående huvudsatser som återger yttranden eller tankeinhåll och väljer deiktiska uttryck efter den nya talsituationen. Det finns en viss tendens till arbetsfördelning mellan typerna: vid mentala predikat som *inbilla sig*, *fantisera* används alltid indirekt anföring (pseudo)anföring, eventuellt huvudsatsformad, men vid s.k. expressiva anföringsverb som *skratta*, *småle*, som anger på vilket sätt en talare yttrar något, används nästan alltid direkt anföring.

Naturligtvis skall det inte heller vara förbjudet att blanda ihop de olika anföringstyperna. Men en sådan sammanblandning skall tjäna speciella syften. Den är motiverad i synnerhet i skönlitteratur, som kan spegla talspråkets spontanitet eller väva samman den citerade talsituationen och själva återberättandet i konstnärligt syfte. Exemplet med mutskandalen visar också att det kanske ibland kan löna sig för individen att vara lite oklar på den här punkten. Men för samhället i stort är det nog lyckligast om också anföringarna kan göras med största möjliga klarhet. Den som vill lära sig god anföringsteknik kan studera våra tidningar. För journalisterna är anföringstekniken en så central punkt att de är tvungna att bli specialister.